

Koloncok és kitörések

Menekülünk a felelősség elől? Magyarazzuk a bizonyítványunkat? Tetteinkért a körülményeket tesszük felelőssé? Gyermekkorunkat? A „viszonyokat”? Az öngazolás bevett gyakorlattá vált — magánéletünkben s a közéletben egyaránt. Az egyház sem kivétel. Rossz szokásainkat ott is gyakoroljuk. Négy évtizedig bármit, mindent a kommunizmus számlájára lehetett írni. Ma új *bűnbakokat* keresünk, akikre hárítjuk a felelősséget: a múlt romjaira, a liberalizmusra, a fogyasztói szemléletre, a nyugatról is fenyegető elvallástalanodásra.

A bűn, a mulasztás, a rossz lelkiismeret látszólag megoldott gondok. Hiszen „körülmények” mindig vannak! Az ilyen mentegetőzés után mégis rossz szájíz marad. Nem tudjuk megtagadni önmagunk. Nemcsak körülmények voltak és vannak, hanem mi is, a történelem részesei. Mi: a társadalom, a gazdaság hordozói. Mi: magyar katolikusok. Csak bábok lennénk a világ építésében? Ezt magunk sem hisszük. *Önállóságunknak* azonban — bármilyen piciny is legyen az — része és következménye *felelősségünk!*

Az elmúlt rendszer szokatlan tökélyvel korlátozta a *szabadságot*. Az egyénekét, a közösségeket, nem utolsó sorban az egyházét. A „játékszabályokat” az állam szabta meg. Ez nem csökkentette a morális felelősséget, de korlátozta azt a teret, ahol döntésről szó lehetett. A társadalmi intézményként (is) működő egyház kiszolgáltatottan vergődött a totális rendszer pókhálójában. (Önálló elemzést igényel az akkori függőségnek-függetlenségnek vizsgálata. Az alapkérdés az egyház lényegét érinti. Mihez igazodik az egyház: a Lélekhez, karizmájához és küldetéséhez, vagy társadalmi és szervezeti adottságaihoz, a profán világ kényesszereihez? De ismételjük: ez másik dolgozat tárgya. Itt nem a múlt foglalkoztat.) A 40 éves egyházüldözésnek mindenestre vége. Ma új *feltételekkel* szembesülünk. Minden alkalmi kritika ellenére nyilvánvaló, hogy az ország óriási elvárásokkal tekint a kereszténységre. A hirtelen jött szabadság és a társadalom elvárása nagy ajándék — és nagyra nőtt *felelősség*. Ránk vár, hogy utunkat megválasszuk. Nem dönt helyettünk sem párt, sem állam. Nekünk kell válaszolni. Embertársaink és Urunk kérdése ugyanaz: *quo vadis magyar katolicizmus?*

Hosszú fogságból szabadulva nem könnyű nagy lendületet venni. Az út is járatlan. Izmaink is satnyák. Előbb tájékozódni kell! Ismerni kell az útelágazásokat, hogy választani lehessen! Ismerni a terepviszonyokat! Merre sodor, minden döntést megelőzve, a megszokás? Merre lejt az út, amin lökés nélkül is gurul a golyó? S mi az, ami ezen túl nehezíti az útválasztást?

Útelágazások

A magyar katolicizmus útján négy útelágazás különösen fontos. Az első az időhöz, a *történelemhez* való viszony. Hagyományok őrzője, vagy a jövő reménysége akar-e lenni a bennünk élő, a bennünk megvalósuló egyház? Mit tart első feladatának: időtlen értékek képviselőjét, vagy a bukácsoló emberek támogatását,

hogy azok bízzanak a holnapban? El tudja-e érni, hogy a *jövő jelenek lássák*? — Hívei is, a távolállók is! Mit tesz a gyakorlatban feladata megvalósításáért?

A második elágazásnál a magyar egyház arról dönt, hogy saját élete szempontjából fontosnak tartja-e a *világ* folyását? Ha fontosnak tartja, milyen kapcsolatra törekszik a világgal? Tanítómesterként oktatni akarja a világot? Vagy mások másságát tisztelve vállalkozik Isten országa közös keresésére? Csak tanítani akar? Vagy tanulásra készen kezd párbeszédet a tudományokkal, a más világnézetűekkel, a mindennapok átlagemberével? Erőszakosan keresztény? Vagy védi a vélemény szabadságát akkor is, ha az eltér az övétől?

Ez a választás egy továbbit is magába foglal. Azt, hogy kire irányul a magyar katolicizmus tevékenysége? Mit tart fő hivatásának: hívei ellátását vagy Krisztus örömhírének hirdetését *hívók és nem hívók* között? S ha a kereszténység továbbadása a cél, ez pontosabban mit jelent? Hitigazságaink oktatását, képviselését? Erkölcsi normáink társadalmi megkövetelését? Vagy az emberek félelmeinek és álmainak felfedezését? A velük való közösségvállalást, értékeik elismerését? Tanúságtételt Isten szeretetéről? Az útválasztás elsősorban nem elméleti dolog. Az élet képviseli a döntést. A gyakorlat mutatja meg, hogy *befelé vagy kifelé* fordul-e, hogy pusztán *szolgáltató, vagy missziós-e* a magyar egyház. Válasz az a tény, hogy milyen egyházi intézmények vannak. Válasz, hogy kit, mire tanítanak ezek az intézmények (és maguk a keresztények). Válasz az is, hogy milyen társadalmi, politikai, kulturális szerepeket és *hatalmat* igényel, vagy vállal el az egyház. S persze válasz, hogy mi mindenre nem futja a figyelemből, a tevékenységből, az intézményi hálózathoz.

A harmadik útelágazás kérdése a „miként?” Milyen módon, milyen rendben, milyen *szervezeti formában* akarja az egyház feladatait megoldani? Az elmúlt évtizedekben több típussal találkoztunk. Az ötvenes évek elejéig az egyház eleven *egységben* őrizte a hívek és a klérus, a szerzetek, a mozgalmak, az egyházközségek és sokféle vallásos csoport és intézmény sokszínűségét. Az egyházüldözésben a szervezett, látható és tolerált vallási élet elkülönült, eltávolodott az üldözött kisközösségi vallásosságtól. Kétféle gyakorlat, *kétféle lelkipásztori stratégia* fogalmazódott oly módon, hogy egyik sem képviselte a magyar katolicizmus teljes valóságát.

Az utóbbi két évtizedben végül egy harmadik típus részesei voltunk. Keresztény csoportok, mozgalmak és intézmények sokaságának sikerült egyéni ügyességgel saját mozgásterét növelnie, az ellenőrzés hálójának lyukjain átbújnia. Az egyéni siker ára a bujkálás, a titkolózás volt. Egymásról sem tudtunk. A látható *egység elveszett*. Az egyház társadalmi valósága *számitalan darabra* szakadt. A töredékek zöme életképes. Sok közülük virágzik — mint egyházközség, lelkiségi mozgalom, értelmiségi szövetség vagy szociális intézmény. A széttöredezettség továbbra is lehetséges „*egyházszervezet*”! Ezért követel igazi döntést az útelágazás.

Vajon *egységet akar-e* a magyar katolikus egyház, vagy egymástól független elemek egymásmellettiségét? Hajlandó-e ki-ki az egység érdekében lemondani saját függetlensége egy részéről, vagy azt várja az egységtől, hogy mindenki *hozzá igazodjon*? Ha az egyház az egység mellett dönt, az milyen legyen? Cél-e és megvalósítható-e az olyan egység, amely úgy erősíti a hierarchikus vezetést, hogy közben megszünteti a csoportok és mozgalmak önállóságát? Amely a közösségeket és intézményeket világi dolgokban is papi-püspöki *felügyelet és irányítás* alá helyezi? Vagy inkább olyan egységre törekszik a magyar katolicizmus,

amelyben a *különféle karizmák*, különböző nézetek és különböző szolgálatok között dinamikus, napról-napra újra teremtendő kapcsolat van? Amelyben az egyház hierarchikus rendje mellett *más rendek* is léteznek, például a *szakértelemé* vagy a *közösségi elfogadásé*? S ez a rend a tisztviselők és irányítók rendje-e, vagy olyan egység, amelyben a *világiaknak* is van szerepe és szava? A kommunista centralizmus az egyházban is akadályozta az *egyenrangúak munkamegosztását* és az *alsóbb szinteken érvényesülő önállóságot*. Azt tehát ma kellene bevezetni. Kérdés, igényli-e ezt az egyház? Kérdés, ugyanazt igényli-e pap és világi, egyházi vezető és vezetett, értelmiségi és egyszerű hívő?

Végül a negyedik útelágazáson arról kell dönteni, hogy valójában *kire* építenek, *kiben* bizakodnak a keresztények, akik az egyházat alkotják? Nem az a kérdés, hogy kire hivatkoznak, hanem hogy cselekedeteik mit tanúsítanak? Az előírások pontos megtartása, a jó könyvelőt jellemző ésszerűség vezérli-e munkáikat? Vagy Krisztus követését azonosnak tartják a *Lélekre hagyatkozással*? Saját gyengeségünk ismerete szab-e munkánknak korlátokat? Vagy viharban is bízunk abban, hogy amíg Jézussal vagyunk és Ő velünk, a hajó nem süllyed el? Át merünk-e, át tudunk-e lépni saját árnyékunkon, ha az Úr hívását halljuk?

Dönteni kell!

Az útelágazások nem semlegesek. Nem azonos értékű dolgok között kell választani. A négy sajátos dilemma mögött ugyanaz az alapkérdés. *Vállalja-e szabadságát* a magyar katolikus egyház, vagy menekül a döntés elől? Meg lehet tagadni a szabadságot. A strucc a tanmesében veszély közeledtén homokba dugja a fejét. Lehet úgy tenni, mintha nem lennének választak. Előfordul, hogy a bakon elalszik a kocsis. Talán felfordul a kocsi. Valószínűbb, hogy a lovak a megszokott úton továbbmennek. Nem a jó úton, hanem a tegnapi, tegnapelőtti! A *nem-döntés* a múlt melletti döntés. Aki nem indul előre, helyben (és le-) marad. Ha az egyház nem a jövő jele, *múzeumi tárgyává* válik. Ha az egyház nem veszi tudomásul az öntörvényű profán világot (— Isten jelenlétét és jeleit ebben az Ő világában), *maga bálványává* válik — érdektelenné a világ számára. Mit ér a só, ha ízét veszti? Ha csupán hagyomány és szervezeti rend, nem pedig *Lélek-éltette-közösség* a magyar egyház, semmi sem óvhatja meg a minden bürokráciát utolérő pusztulástól. Végül ha nem kutatja Isten útmutatását, reménytelenül megfeneklik *emberi rövidlátások* mocsarában. Útelágazásokon kell áthaladnunk, ha akarjuk, ha nem. Előfordulnak autóbalesetek. És keletkezhetnek társadalmi konfliktusok, mert az irányváltás késik. Mi e *döntésképtelenség* oka? Mi magyarázza a *kisiklásokat*? Látja-e a magyar katolicizmus az eléje tornyosuló alternatívákat, vagy azok még ködben vannak? S követni tudja-e a helyesnek vélt utat, vagy kátyúba zökkenve vesztegel? S ha kolonc nehezíti vagy csapda akasztja útját, hogyan tudja lerázni azt? Mi a módja a kitörésnek?

Négy csapda

Egyesek szerint a világ legkönnyebb vallása az iszlám. Keveset, külsőségeket követel. Napi néhány ima, évente egy böjti idő, egy mekkai zarándoklat, néhány étkezési szabály megtartása, némi jótékonykodás, Isten létének tudomásul vétele

— ennyi az egész. Aki a parancsokat megtartja, üdvözülni... Lehet, hogy a valóság bonyolultabb. És talán nem csak a mohamedán vallást jellemzi a *formalizmus*. Ma minket is fenyeget. Ez az első csapda, amely a magyar katolicizmust megbéklyózza.

Egyéni magatartásként *külsőséges vallásosságnak* hívják. Eszerint a kereszténység lényege a keresztelő, a templomi esküvő, néhány vallási fogalom ismerete, egy kis templombajárás — más semmi. Mint az ünneplő ruha, amelyet különleges alkalmakkor viselünk. A külsőséges vallásosság nem igazodik sem egyházhoz, sem közösséghez. *Tetszés szerint* lehet válogatni, hogy ki mit hisz, mit tekint irányelvnek. Nem Jézus életének és tanításának egészét követi, hanem egy-egy kiragadott tételt — akár merev, fundamentalista módon. Az ilyen *lát-szatvallásosság* önbecsapás és hitelrontás. Elzárja az utat a kereszténység megélése, a hívő közösségben való részvétel, az egyházépítés elől.

Az alkalmi, külsőségekre korlátozódó „vallásosság” nem csupán az *emberi éretlenség* következménye. Táptalaja lehet az a *politikai légkör*, amelyben a vallásosság kinyilvánításától előny várható. S táptalaja a *lélek nélküli hithirdetés*. A látható egyház néha formális, néha elbürokratizálódott megjelenése is az evangélium megcsúfolása. Azt hirdeti, hogy az ember van a törvényért és nem fordítva. Mintha nem lenne igaz, hogy a betű öl, a lélek az, ami éltet. Mintha az lenne a legfontosabb, hogy a *szervezet* jól működjön, minél több oktatási és egyéb intézménnyel, hogy az emberek vasárnap templomba járjanak. Mintha Isten eszerint ítélné egyházát és nem aszerint, hogy tagjai *szeretik-e* egymást, adnak-e ételt és ruhát a rászorulóknak, szeretettel fordulnak-e az idegenekhez, a betegekhez, az előző rendszerben még hatalmon volt bűnösökhöz.

Napjaink *ajándéka* az egyház újjászervezésének lehetősége. Napjaink *feladata* a széttöredezettségből az egység megteremtése. Eközben kell kikerülni a csapdát. A csapdából nem hiányzik a csalétek. Az, ami a végzetes reakcióra csábít. Csalétek az *egyházat elutasító vallásosság* terjedése. S csalétek az a szektás vallásosság, amely az *intézmény kritikájával* próbálja saját különállását indokolni. A kommunista állam ezt a csalétket csillogtatta, hogy az egyházi vezetőket a *kis-közösségek elítélésére* rávegye. A rendszerváltás után újjáéled a csábítás, hogy az egyházat ne közösségek közösségeként, hanem egyetlen központosított rendszerként szervezzék újjá. Így látszólag minden probléma megoldódik. Nem marad helye váratlan s szokatlan gondolatoknak és kezdeményezéseknek. S nem kell bajlódni sokféle közösség sokféle igényével.

Csapdáról lévén szó, nem meglepő: a látszat csal. Többféleképpen is. Mindekelőtt, az ilyen *központosított rendszernek* nem sok köze van Krisztus egyházához. Jobban hasonlít az éppen eltemetett *pártbürokráciához*. Abban is, hogy lélek nélküli. Abban is, hogy nem működik. Hiányzik mögüle a hívő közösség lelkesedése, a szervezeti fegyelem és az együttműködést megfogalmazó koncepció. A hívek, papok és világiak és közösségeik tevékeny részvétele nélkül kialakított egyházrendnek csekély esélye van arra, hogy megértsék, hogy igazodjanak hozzá, hogy élővé válják. Álom, *papírforma* marad. Vagy még az sem. Ahhoz is szükség lenne az álom megfogalmazására, elmondására.

A magyar katolicizmust ismerők évek óta ismétlik: nincsen *lelkipásztori koncepció!* Hiányzik az újjáépítés terve? Féligazság! Annyi igaz, hogy egyházunk jelenéről, jövőjéről nem folytattunk vitát. Cselekvési stratégiát sem határoztunk el. Nem igaz azonban, hogy az ehhez szükséges tények s ötletek ne kerültek volna nyilvánosságra. A Vigilia, a Teológia, a Katolikus Szemle, a Szolgálat (Táv-

latok) évfolyamainak átlapozása bárkit meggyőz az ellenkezőjéről. Jelentős elemzések, vészjelzések, javaslatok kerültek papírra. Ott is maradtak. Ma is érdemes újraolvasni, megvitatni őket. De ma is ugyanazt bizonyítják: *egy tanulmány még nem egyházi koncepció*. Mint ahogyan semmilyen egyházvezető álma sem az.

Sok kémiai reakciót ismerünk, amelyhez nélkülözhetetlen egy *katalizátor*. Ahhoz, hogy a magyar katolikus egyház mozgásba lendüljön több *feltételnek* kell teljesülnie. Az egyik első feltétel a *püspök elszántsága* a megújulás kezdeményezésére. Éppoly fontos, hogy a *keresztények megértsék*, hogy az egyház jövője rájuk tartozik, felelősek érte. A harmadik feltétel, hogy világiak és papok egyaránt érezzék, hogy van *beleszólásuk* a dolgokba, hogy a jövő alakítása rajtuk is múlik. A negyedik, hogy az egyház tagjai a hivatott vezetőktől megkapják a *jogot és a megbízatást* a közös test életében való önálló, felelős, döntéshozó részvételre. Az ötödik feltétel az emberek és közösségek *különbözőségének* tudomásul vétele. Az egyháznak sokszínűnek, a sokféleség egységének kell lennie, ha mindenki adottságainak meg akar felelni. Az öt feltétel teljesülte nyitja meg az utat a közös tervezéshez. Élővé válik a holt papír. Megszűnik a bürokrácia, és a *gyakorlat* alakítja ki a lelkipásztori koncepciót.

Az előbbtől nem független a *második csapda*. A *klerikalizmus*. Papokat és világiakat egyaránt érint. Igaz, nem egyformán. Lényege egy *sajátos szerezposztás*. Az egyház ügyeiben a pap illetékes, a világi illetéktelen. A pap a cselekvő, a világi a résztvevő. Tudat alatt talán a polgári szokások is érvényesülnek. „Arra való a fizetett alkalmazott, hogy elvégezze a munkát.” Vagy a másik oldalról szólva: „Laikusok ne avatkozzanak a szakemberek dolgába!” A kommunizmus negyven évig saját mindentudását és mindenhatóságát igyekezett elhithetni. Hogy nekünk, de *nélkülünk* terem boldogságot. S mi örvendező (?) lustasággal hagyatkoztunk az „állam bácsira”, aki helyettünk dolgozik. Nem ugyanígy nézzük az egyházat? Oktasson! Oldja meg a szociális problémákat! Persze saját háza táján is tartson rendet! Önmaga! Nélkülünk! Az apparátusával!

Isten népe *két osztályra* bomlott. Az egyházban dolgozók megszokták a munkát s a felelősséget. Azt is, hogy a maguk urai. Amíg az előírásokhoz tartják magukat, senki sem számoltatja el őket. Ezt a függetlenséget nem akarják feladni. Érthető. Egyszerűbb a saját *megszokás*, mint különböző ötletek egyeztetése. Így saját tapasztalatukra támaszkodva vállalhatják a holnapot. Két évezred hullámverését ismerve abban is bizakodhatnak, hogy ezután is majd csak lesz valahogy. Mint minden *idős generáció*, amely nélkülözhetetlennek hiszi önmagát, s éretlennek a *fiatalokat*. A szülői feladatok között a legnehezebb a gyermekek önállóságra nevelése, engedése. (Néha a legfájdalmasabb is.) Aki otthon nem kap egyre több bizalmat és feladatot, nagykorúan is tehetetlen, tutyi-mutyi marad. Másokra szoruló, életképtelen. Szülei majomszeretetének vádoló bizonyítéka. A passzív világiak sem születnek érdektelennek. Tehetetlen távolmaradásuk nem *biológiai adottság*. Sok évbe telik, míg észreveszik, hogy munkájuk talán kell, véleményük nem. Csillogó szemű ministránsokból magányos vasárnapi templombajárók lesznek. Vagy azok sem. Megszokják, hogy az egyház ügyei nem rájuk tartoznak. Elfáradnak. Visszahúzódnak.

Mindnyájunk egyháza *bürokratikus testületként* működik? Hozzászoktunk? A tisztségviselőknek nem is kell különösképpen védeniük piciny hatalmukat. A világiak távolmaradása jóformán magától értetődő. Már meg sem lep, ha vala-

hol felosztatják az egyházközségi tanácsadó testületet... Már előfordulhat, hogy a zsinatot tervezők között nincs világi...

Akkor jó a *csapda*, ha alig lehet észrevenni. Ez ilyen. Belesimul a környezetbe. Mintha ez lenne az egyház természetes léte. Pedig a fordítottja igaz. *Csapda* a javából! Megköt. Megállít. Döntésképtelenné tesz. Megakadályozza, hogy az egyház szabadon válasszon az eléje tornyosuló alternatívák között. Sérti a kereszténység humanizáló, felelősségébresztő, közösségisre nevelő szerepét. Gátolja az *elkötelezett világiak* érését. Ezáltal nehezíti az *idők jeleinek* felismerését. Akadályozza az egyház és a világ közötti partneri kapcsolatokat. Meghiúsítja az öntevékeny, szerves egyházrend kialakítását. Korlátozza az egyházon belüli munkamegosztást. Agyonterheli a papságot.

Meg lehet szabadulni ebből a csapdából? Meg! Egyszerűen! Jézus *példáját* és tanítását kell mércéül venni, nem a megszokást és a papírformát. „Az Úr azt kívánja, hogy a világi hívők is terjesszék országát.” „Őket is felruházta a hit érzékével és a beszéd adományával.” „Tudásukhoz, illetékességükhöz és rátermettségükhöz mértén szabadságukban áll, sőt olykor kötelességük is, hogy véleményyt nyilvánítsanak az egyház javát illető dolgokban.” — tanítja a II. Vatikáni zsinat (Lumen gentium 35-37). „A felszentelt pásztorok viszont ismerjék el és gyarapítsák a világi hívek megbecsülését, tekintélyét és felelősségét az egyházban; szívesen használják fel okos tanácsukat, bizalommal adjanak nekik feladatokat az egyház szolgálatában, szabadságot és teret hagyva nekik a cselekvésben. Sőt, bátorítsák őket, hogy saját kezdeményezéssel cselekedjenek. Atyai szeretettel figyelmesen vegyék fontolóra Krisztusban a világiak által megfogalmazott terveket, javaslatokat és kívánságokat. Azt a jogos szabadságot, amely a földi társadalomban mindenkinek kijár, tisztelettel ismerjék el a lelkek pásztorai.” (uo.)

II. János Pál pápa a magyar papnövendékeket külön figyelmeztette: „Meg kell ismernetek az egyház mai irányelveit... érvényre juttatva a világi hívek szerepét is, akik Krisztus Testének tagjai sajátos jogokkal és felelősséggel.”

Vitán felül álló tény, hogy *világiak nélkül nincs egyház*. Személyes *elköteleződés* nélkül nincs kereszténység. Torz az a felfogás, amely a világiakat az egyházban nem *testvérek* és *munkatársnak*, hanem személytelen tömegnek, „kuncsaftnak” tekinti. A szemléletbeli torzulás az egyház életében halálos béklyó. Lehetetlenne teszi a laikusok felnövését a Krisztustól rájuk bízott feladatokhoz. És agyonterheli és elszigeteli a papságot. Egyik csapdából adódik a másik.

Túlfáradás

A túlfáradás az egyházban dolgozók talán legveszélyesebb betegsége. Mert gúzsba köti a Lelket. Mert megakadályozza, hogy az ember időt szakítson *saját épülésére*. Mert elveszi az időt a *tervezés*, a mérlegelés, a tevékenység beosztása elől. Túl sok a feladat. S a kezdeti lelkesedésben fel sem tűnik, hogy túl sok. S aki lelkesen dolgozik arra újabb és újabb feladatok szakadnak. Egy idő után már nem az ember végzi a feladatot, hanem *a feladat szabja meg az életet*. Zömben olyan feladatok, amelyeket számonkérnek — a plébános, a püspök, más egyházi hatóság. A lelkiismeret nyugodt: a hivatalos felsőbbtség utasítására kell robotolni. Lassacskán elvész az áttekintés képessége, de az az igény is, hogy az ember elgondolkozzon, melyik tennivalója a legsürgősebb. Végzi azt, amit a napirend

előír, s amit a lehangosabban követelnek. A munka személytelenné, szokássá, *teherré* válik. Olvasásra már régen nincs idő. Beszélgetésre is egyre kevesebb. A lelkes papból (s néha civilből) *túlhajsolt munkás* válik, akinek „pihenést” évek múltán kórház, ideggyógyintézet kínál. Természetesen ez a fajta munkavégzés eleve kizárja annak a lehetőségét, hogy az ember a rutin megváltoztatásán gondolkodjon. Békés gondolkozásra, az ahhoz szükséges felkészülésre nincs ideje. A helyzet megváltoztatására még kevésbé. Ez a robot lehetetlenné teszi a munkatársak nevelését, vagy akár csak a hívek figyelmének felhívását egy-egy újdonságra. Ma a magyar katolikus egyház munkaszervezete a megengedett sebességen felül járatott géphez hasonló. Az olajozás már nem elegendő. A csapágyak „kiégnek”. A motor „besül”. Ez a rendszer a holnapot akarja biztosítani, s feláldozza érte az egész jövőt.

Van alternatíva? A paphiány nemzetközi probléma. De az emberekkel történő „*rablógazdálkodás*” nem megoldás. Megoldást csak a feladatok nagy részének világi kézbe adása hozhat: a temetéseké, a házassági előkészítésé, a hitoktatásé, és — ezzel is szembe kell nézni — az igeliturgia vezetéséé (persze az összes irodai és szervezési munkán túl). Nincs világi? Igaz! Tehát a legesleges feladat a szükséges *önkéntes munkatársak kinevelése*. A világ nem egy országában ez ultimátumszerűen történt. „Még egy évig van itt pap. Eközben fel kell készülni arra, hogy később csak havonta jön majd miséző.” S egy év után valóban világi kézbe kerülnek a feladatok (vagy azok egy része). Ilyen radikális döntés ma is csak *nagy áldozatok* árán vihető végbe. De holnap vagy holnapután még fájdalmasabb lesz az átállás. *Struccpolitika* ennek az elfeledése. S ha tudjuk, hogy mindezt az idő úgyis kikényszeríti, a változás elfogadásához bátorság sem kell.

Évekkel ezelőtt a Vigilia már beszámolt, hogyan tartottak zsinatot Malaysiában, Dél-Kelet-Ázsiában. A pap ott is kevés. A távolságok óriásiak. A helyettesítés szinte lehetetlen. Az emberi túlterhelés ott is már-már elviselhetetlen volt. A maláj püspöki kar egy év felkészülést szabott. Arra, hogy egy hónapra minden papot kivonjon a plébániai munkából. Egy évig készültek a világi hívek, hogyan „élik túl” azt az egy hónapot, hogy tudják ellátni ezalatt az egyházközséget. És eljött az a hónap. A laikusok helytálltak. A zsinaton papok és világiak új tehermegosztást szabtak. Amit a világiak egy hónapig bírtak, azt sokhelyütt azután is magukra vállalták. Megnyílt az út az egyház átalakulása előtt. Egy csapda kinyílt.

Magány

Másfajta nehézség az elmagányosodás. *Elvadulásnak* is nevezhetjük. Elemei egyfelől az önközpontúvá válás, a bizalmatlanság, a talán be sem vallott *félelem*, hogy nem sikerül megfelelni a feladatoknak; másfelől a konfliktus-feloldás gyakorlatának hiánya, a *rugalmatlanság*; harmadrészt a *kommunikációképtelenség*, a kapcsolatteremtésben való járatlanság, az emberből szerephordozó bürokratává válás. Az elmúlt korszak mindent megtett, hogy a pap a magánya miatt váljék embertelenné. Ismertek a nyílt botrányba torkolló esetek: alkohol, nő, aposztázia. Sok van belőlük. S általában már hosszú időre előre láthatóak. Talán még károsabbak a botránymentes, „*normális*” esetek. Amikor a pap végzi a szent cselekményeket, de köztudottan kibírhatatlan. Amikor a pap emberkerülő, s közösségteremtés helyett kertészkedik, vagy éjjel-nappal videót néz. Emberi zsák-

utcák. Az eddiginél sokkal több figyelmet érdemelnek, kezdve a papneveléstől, a papi élet közösségi jellegének támogatásán át, a pap és hívei kapcsolatának melegebbé, közvetlenebbé tételéig. Püspökök, papok és világi hívek közös feladata.

Az elmagányosodás mindenekelőtt személyes probléma. De egyházszerkezeti következményei is vannak. Bizalom híján hogy épüljön a kapcsolat pap és hívó, pap és pap, pap és püspök, püspök és püspök között? Közös ima és gyakori beszélgetés híján hogyan alakuljon ki a bizalom? (— amit ugye a múlt politikája is rombolni igyekezett?) Kommunikáció híján honnan tudjunk egymás nehézségeiről és sikereiről? És így tovább. A kölcsönösen megnyilvánuló *szeretet és a megélt közösség nélkül nincs egyház* — akkor sem, ha holt vázként még létezik. Az elmagányosodás áttörése egyházunk egyik legközpontibb feladata. Megfordítva pedig: ha sikerül személyessé, szeretetteljessé tenni az egyházon belüli kapcsolatokat, ez az utolsó csapdát is veszélytelenné teszi.

Csapdákon felülemelkedve

Az egyház emberek közössége. Figyelnie kell mindazokra az akadályokra, amelyeket az emberi lét és a társadalom épít. Másként nem tudja teljesíteni küldetését. De az egyház nem csak és nem is elsősorban evilági társaság, hanem az egység — az Istennel és Isten országa minden építőjével való egység — intézménye és a Végidők teljességének gyarló elővételezése. Életéhez tehát hozzátartoznak a csapdák és minden velük járó kín. De emberi társaságként sem csupán csapdától csapdáig botorkál, hanem *őrzi a Lelket*, aki szárnyakat ad neki és át tudja emelni minden buktatón. Vajon a mai magyar katolikus egyház mennyire bontogatja szárnyait? Mely erők teszik lehetővé a csapdákból való kitörést?

Nem kell különösen bennfentesnek lenni ahhoz, hogy észrevegyük a magyar katolicizmusban feszülő *dinamikát*. Találkozunk vele nap mint nap. S felfigyel rá a tömegkommunikáció és a politika egyaránt. Példák, modellek tömege sarjad — s éleszti az egyházi és a társadalmi életet. Van olyan egyházközségünk, amelyben szinte tapintható a kölcsönös szeretet, az egymásért és a *másokért* *dolgozás*. Vannak olyan közösségek, amelyek életüket *fogyatékosok gondozására* szentelik. A *Harmadik világ* nyomora a szolidaritás legkülönfélebb megnyilvánulásaira készítet: a rendszeres anyagi adakozástól a kötszer készítéséig és küldetéséig. Egyes közösségek a radikális *fegyver-nem-fogással* keltettek érdeklődést és tiszteletet önmaguk s az őket mozgató hit iránt. S nem kevés keresztény *társadalmi elköteleződésének* ténye és módja válik tanúsággá. Keresztény példák és modellek vannak. De min mérjük értéküket? Honnan tudjuk, hogy épül-e általuk az egyház? Peremre szorult kivételek válnak alkalmanként ismertté, vagy a magyar katolicizmus drágakövén csillan meg itt-ott Isten működésének sugara?

A *mérce* adott. Egyfelől a szeretet, az egyházhűség, az egység megszervezése és ápolása. „Arról tudják meg majd rólatok, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt” (Jn 13,35). Másfelől: „Gyümölcséről lehet a fát felismerni” — ismétli Jézus. Jó gyümölcs az *elromlott életek helyrehozatala*. Jó gyümölcs a *megtérés* a céltalanságból. Jó gyümölcs a másként gondolkodókkal való *párbeszéd*, ami erősíti a szeretetet. Jó gyümölcs az előítéletek felszámolása és a *bizalomteremtés*. A Lélek működik! Egész gyümölcsöskert tanúskodik róla!

S hogy az egyház gazdagodik-e általa? Hát persze! Sőt, nem is ez a legfontosabb, hanem hogy mint bújjik ki a nehézkes bábból a ragyogó pillangó. Karl Rahner egyik legizgalmasabb könyvét a német nemzeti zsinatra írta. Címe: „Az egyház szerkezetének átalakulása mint feladat és mint lehetőség.” Ez is az idők jelei közé tartozik. Az egyház átalakul. Szolgáltató nagyüzemből kísérleti telep-pé, *mintává*, avant-garde-dá válik. Nem az egész étel, csak egy csipetnyi só benne. A *hegyen épült város*. Jelentőségét nem szervezete és nem intézményei, hanem meggyőző ereje, kisugárzása adja. A sónak, a fénynek mindenhová el kell jutnia. Nem csak a templomokba! Nem csak a megkereszteltetekhez! Hanem hívókhöz, keresőkhöz és hitetlenekhez, a munka világába, a technikába, a köznapokba, mindenhová. Ez a másik nagy változás kulcsa.

A *zsinat szava* egyértelmű. És prófétai! „Az egyház nincs igazán megalapítva, nincs igazi élete és nem tökéletes jele Krisztusnak az emberek között, ha nem állnak és dolgoznak a hierarchia mellett a világiak. Az evangélium ugyanis nem verhet mély gyökeret valamely nép lelkivilágában, életében és munkálkodásában a világi hívek tevékeny jelenléte nélkül.” (Ad gentes 21.) „Sajátos hivatásuk alapján a világiak dolga az, hogy az ideigvaló dolgok intézése és Isten szerint való rendezése által keressék Isten országát. A világban élnek... Itt hívja őket az Isten, hogy szerepük a kovászé legyen: mintegy belülről szenteljék meg a világot.” (Lumen gentium 31.)

A mai magyar katolikus egyházban nem hiányzanak az elkötelezett világiak, a közösségek, a mozgalmak. Kevés van belőlük? Lehet. Dehát a Lélek ott fúj, ahol akar! S ki tudja mekkora tűz támad néhány apró lángból? És hogy szervezeti hovatartozásuk tisztázatlan? Talán így jobb. A kitörés talán szervezhetetlen. De egyéni karizmák nélkül nincs megújulás. Ezek ütközése az intézménnyel sem tragédia. Csak próbatétel. Az elszabadult léggömb repül, míg szét nem pukkan. A közösség földre húzó súlyát felvállaló repülő viszont teherrel is a levegőbe emelkedik. S nem a repülésképtelenség jele, ha start közben kerekei két-háromszor még visszazökkennek a kifutópályára...

Csapdák? Kitörés? A *magyar katolicizmus metamorfózisát* éljük. Olyant, ami a biológiában lehetetlen. Mi magunk határozzuk meg, mivé változunk. A lehetőségek nyitottak.

